

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A KATEDRA PSYCHOLOGIE

**Strategie řízení třídy
u studentů učitelství na praxích
z hlediska jejich otevřenosti vůči zkušenosti:
dotazníkové šetření**

Kateřina Vlčková, Jan Mareš

S velkým poděkováním Janu Širůčkovi z FSS MU za inspiraci pracovat s konstruktem NFC.

ČAPV 2016 České Budějovice

Záměr příspěvku

- ❏ Představit výsledky dotazníkového šetření strategií řízení třídy u studentů učitelství na praxích na 2. st. ZŠ
 - ❏ ve vztahu k jejich otevřenosti vůči zkušenosti
 - ❏ resp. kognitivní otevřenosti, jakožto jednou z klíčových osobnostních charakteristik ovlivňujících řízení třídy
- ❏ Diskutovat o zkušenostech s použitím české verze dotazníku
 - ❏ *Behavioral and Instructional Management Scale*
 - ❏ BIMS (Martin & Sass, 2010)
 - ❏ *Need for (Cognitive) Closure Scale*
 - ❏ NFCS (Roets & Van Hiel, 2011, česká verze Širůček, 2014).

Strategie řízení třídy

- Řízení třídy = systém strategií používaných učitelem za účelem ovlivnění fyzického a psychosociálního prostředí třídy tak, aby posilovalo učení (Christofferson, Sullivan, & Bradley, 2015) a žáci dosahovali dobrých výsledků.
- Klíčová dovednost učitele (Stronge, Ward, & Grant, 2011)
- Pro začínající učitele jsou výzvou (Bromfield, 2006; Dickson et al., 2014), se kterou často bojují, ačkoli umí zprostředkovat učivo (Stoughton et al., 2007).
- V současnosti je důraz kladen na pozitivní podporu chování žáků spíše než na dílčí disciplinační opatření (reaktivní strategie řízení) s cílem podpořit pozitivní klima třídy (Mitchell, Bradshaw, & Knoff, 2013).
 - Proaktivní strategie jsou realizované pomocí výukových pokynů a podpory autoregulace žáků (Wallace, Sung, & Williams, 2014).

Otevřenost učitele vůči zkušenosti

- ❏ Jedna z klíčových osobnostních charakteristik ovlivňujících management třídy.
- ❏ Vychází z konceptu *potřeby kognitivního uzavření* (Webster a Kruglanski, 1994 , v ČR Širůček, 2014).
- ❏ Individuální rozdíly v motivaci jednotlivců ke zpracovávání informací a tvorbě úsudků, relativně stabilní dispoziční charakteristika jedince, ale může být dočasně situačními determinantami zvýšena (časový tlak, stres) či snížena (obava z chyby z rychlého úsudku) (Webster a Kruglanski, 1994).
- ❏ Nástroje ji měřící zahrnují položky na:
 - ❏ touhu po řádu a struktuře,
 - ❏ diskomfort s nejednoznačností
 - ❏ rozhodnost
 - ❏ touha po předvídatelnosti budoucnosti
 - ❏ uzavřenost uvažování (closed-mindedness)
- ❏ Zkoumán i v kontextu školní výuky u studentů i učitelů v různých souvislostech (např. DeBacker, Crowson 2006, 2009 motivace, Cheng, 2003 coping, postoje k obsahu výuky u specifických témat Kudrna, 2015 aj.)

Vzorek

- První ročník navazujícího magisterského studia učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů na PdF MU
 - Oslovených 231 studentů - úplný výběr daného ročníku
 - návratnost 62 % (N = 143), vyřazeny 3 případy s duplicitou, 1 praktická škola a 2 neuvedli učo (nejisté čí data)
- Byli na prvních formálních praxích na druhém stupni základních škol v jarním semestru 2016 (dlouhodobá praxe každý pátek).
- Data sbírána on-line v březnu-červnu 2016.

Srovnávací data

- Stejná data (strategie řízení třídy, otevřenost vůči zkušenosti) máme i u jejich cvičných učitelů.
 - Tištěné dotazníky, data sbírána březen – červen 2016, doručena výjimečně až do září 2016.
 - Nejsou zde prezentována – v přípravě

Deskripce vzorku studentů učitelství

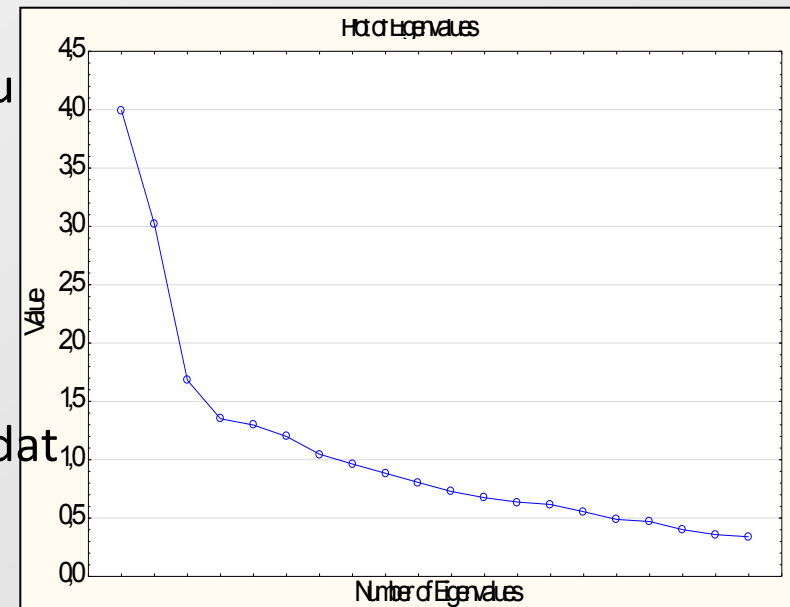
- 121 žen (85 %), 22 mužů (15 %)
- Vyučovaný předmět (N = 141)
 - Jazyky (49 %, bez češtiny 40 %),
přírodovědné/technické (23 %)
humanitní (včetně VV, HV) 28 %
- 77 % studentů učitelství vyučovalo v 6. až 9. ročníku, zbytek na gymnáziích či ve sloučených ročnících.
- Na třídu bylo průměrně 19,43 žáků (min. 5, max. 32, Me = 19,5, SD = 6, 60)

Metoda sběru dat: škála BIMS

Behavioral and Instructional Management Scale – BIMS (Martin & Sass, 2010)

- ❏ Česká verze Vlčková, Lojdová, Mareš, Ježek, Lukas, Kohoutek, & Škarková, 2016, v přípravě), 22-24 položek
- ❏ Posuzovací stupnice: naprosto souhlasím (6) – souhlasím – spíš souhlasím – spíš nesouhlasím – nesouhlasím – naprosto nesouhlasím (1)
- ❏ Cronbachovo alfa v prezentovaném výzkumu
 - ❏ Faktor 1: řízení třídy, pravidla (0,76; 10 položek)
 - ❏ Faktor 2: zohledňování žáka/ů, decentralizace (0,73; 8 položek)
- ❏ Všechny položky nemají normální rozložení dat (K-S test, $p < 0,01$).

BIMS: faktorové zátěže

FA – PCA/varimax norm.

BIMS13	Jsem přísný/á co se týká dodržování kázně žáků ve vyučování.	0,82
BIMS23	Pokud žák svým chováním vzdoruje, vyžaduji, aby dodržoval stanovená pravidla.	0,67
BIMS17	Trvám na tom, aby se žáci ve vyučování vždy řídili pravidly.	0,64
BIMS03	Rozhodně nenechávám žáky, aby si při vyučování povídali.	0,56
BIMS19	Důsledně kontroluji, jestli se žáci v hodině věnují zadaným úkolům.	0,55
BIMS08	Vytvořil/a jsem si ve výuce běžné postupy vyučování, kterých se držím.	0,48
BIMS20	Skoro pokaždé důsledně instruuji žáky při zadávání úkolu.	0,46
BIMS22	Neodchyluji se od svého plánu vyučovací hodiny.	0,45
BIMS15	Usměrňuji činnost žáků, pokud se nevěnují zadanému úkolu.	0,44
BIMS07	Pokud se žák baví se sousedem, přesadím ho jinam.	0,32
BIMS16	Řídím přechod žáků mezi vzdělávacími aktivitami.	0,32
BIMS02	Prostřednictvím frontální výuky se mi lépe učí.	0,26
BIMS11	Dovoluji žákům, aby vstávali bez dovolení.	-0,54

Faktor 1:
řízení třídy,
pravidla

Faktor 2:
aktivizace
žáků,
decentralizace

BIMS12	Využívám náměty žáků k vytváření žákovských projektů.	0,75
BIMS09	Využívám podněty žáků k vytvoření pravidel ve třídě.	0,70
BIMS04	Téměř vždy ve výuce zařazuji aktivity, ve kterých žáci spolupracují.	0,61
BIMS10	Většinou využívám ve vyučování skupinovou práci.	0,61
BIMS05	Odměňuji žáky za dobré chování při výuce.	0,58
BIMS06	Zapojuji žáky do aktivní diskuse o tom, jak použít získané znalosti v běžném životě.	0,57
BIMS14	Většinou vedu žáky k tomu, aby hledali řešení problému a kladli otázky.	0,46
BIMS18	Většinou přizpůsobuji výuku individuálním potřebám žáků.	0,38

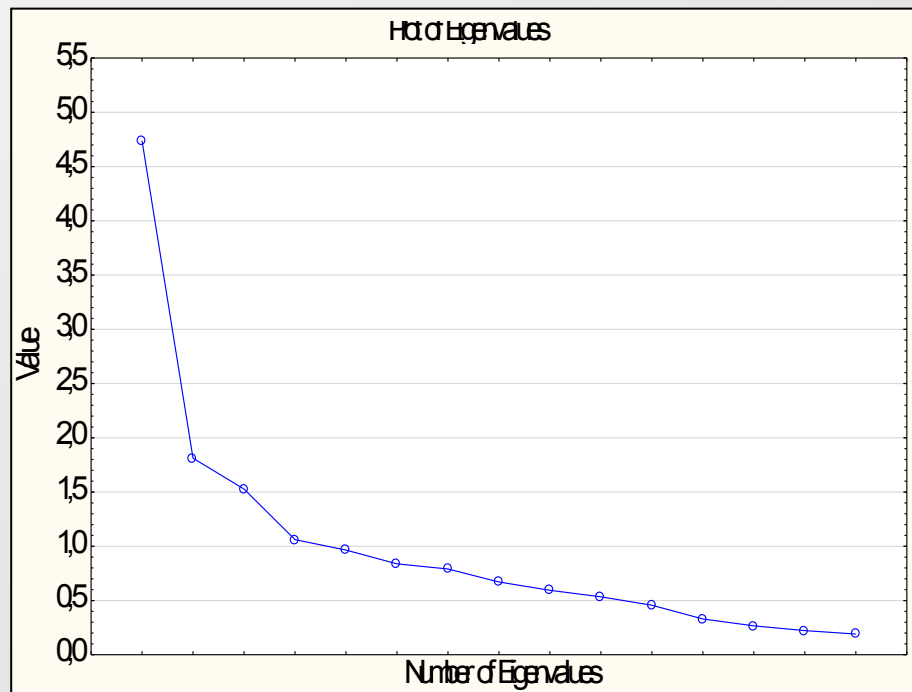
Strategie řízení třídy (škála 1-6)

		Me	x	SD
BIMS15	Usměrňuji činnost žáků, pokud se nevěnují zadanému úkolu.	5,00	5,03	0,70
BIMS20	Skoro pokaždé důsledně instruuji žáky při zadávání úkolu.	5,00	4,81	0,77
BIMS14	Většinou vedu žáky k tomu, aby hledali řešení problému a kladli otázky.	5,00	4,65	0,77
BIMS16	Řídím přechod žáků mezi vzdělávacími aktivitami.	5,00	4,61	0,71
BIMS19	Důsledně kontroluji, jestli se žáci v hodině věnují zadaným úkolům.	5,00	4,59	0,78
BIMS06	Zapojuji žáky do aktivní diskuse o tom, jak použít získané znalosti v běžném životě.	5,00	4,56	1,10
BIMS23	Pokud žák svým chováním vzdoruje, vyžaduji, aby dodržoval stanovená pravidla.	5,00	4,48	0,84
BIMS17	Trvám na tom, aby se žáci ve vyučování vždy řídili pravidly.	4,50	4,46	0,80
BIMS04	Téměř vždy ve výuce zařazuji aktivity, ve kterých žáci spolupracují.	5,00	4,45	0,99
BIMS18	Většinou přizpůsobuji výuku individuálním potřebám žáků.	4,00	4,35	0,88
BIMS21	Využívám dodržování pravidel třídy pro zajištění kázně žáků.	4,00	4,30	0,93
BIMS02	Prostřednictvím frontální výuky se mi lépe učí.	4,00	4,15	0,92
BIMS09	Využívám podněty žáků k vytvoření pravidel ve třídě.	4,00	4,11	1,00
BIMS13	Jsem přísný/á co se týká dodržování kázně žáků ve vyučování.	4,00	4,06	0,93
BIMS12	Využívám náměty žáků k vytváření žákovských projektů.	4,00	4,00	1,02
BIMS03	Rozhodně nenechávám žáky, aby si při vyučování povídali.	4,00	3,80	1,04
BIMS08	Vytvořil/a jsem si ve výuce běžné postupy vyučování, kterých se držím.	4,00	3,77	0,89
BIMS10	Většinou využívám ve vyučování skupinovou práci.	4,00	3,76	1,14
BIMS22	Neodchyluji se od svého plánu vyučovací hodiny.	4,00	3,73	0,95
BIMS05	Odměňuji žáky za dobré chování při výuce.	4,00	3,63	1,14
BIMS07	Pokud se žák baví se sousedem, přesadím ho jinam.	3,00	3,06	1,04
BIMS11	Dovoluji žákům, aby vstávali bez dovolení.	3,00	2,95	1,22

Metoda sběru dat: škála NFC

Need for (Cognitive) Closure Scale – NFCS (Roets & Van Hiel, 2011)

- Česká verze Širůček (2014) – 15 položek/tvrzení
- Posuzovací stupnice: vůbec mě nevystihuje (1) – spíše mě nevystihuje – vystihuje mě tak napůl – spíše mě vystihuje – zcela mě vystihuje (5)
- Cronbachovo alfa v našem výzkumu 0,84 (N = 135, 15 položek)
- Jednotlivé položky nemají normální rozložení dat (K-S test, $p < 0,01$).

Položky a faktorové zátěže: NFC (1 faktor)

NFC06	Nemám rád(a) nepředvídatelné situace.	-0,72
NFC03	Líbí se mi jasný a uspořádaný způsob života.	-0,72
NFC05	Nerad(a) trávím čas ve společnosti lidí, kteří jsou schopni jednat nepředvídatelně.	-0,69
NFC04	Nerad(a) se vystavuji situacím, o nichž dopředu nevím, co mohu očekávat.	-0,69
NFC02	Stanovit si pevný režim mi pomáhá více si užívat života.	-0,68
NFC13	Nemám rád(a) nejisté situace.	-0,67
NFC01	Žít dobře uspořádaný život s pravidelným denním rozvrhem mi prostě sedne.	-0,64
NFC07	Obyčejně se mi uleví, jakmile se pro něco rozhodnu.	-0,50
NFC14	Je mi nepříjemné, když nechápu důvod nějaké události, která se mi přihodila.	-0,46
NFC09	Nemám rád(a), když něčí výrok může znamenat spoustu různých věcí.	-0,44
NFC15	Nemám rád(a) otázky, na které lze odpovědět mnoha různými způsoby.	-0,43
NFC11	Nepotřebuji se zabývat všemi možnými úhly pohledu na to, abych si udělal(a) vlastní názor.	-0,42
NFC12	Pokud nemůžu přijít na řešení problému okamžitě, jsem netrpělivý(á) a podrážděný(á).	-0,41
NFC10	Obvykle mne dráždí, když jeden člověk nesouhlasí s něčím, co si myslí všichni ostatní.	-0,35
NFC08	Když stojím před nějakým problémem, obvykle se snažím dojít k řešení co nejrychleji.	-0,32
	Expl.Var	4,74
	Prp.Totl	0,32

Otevřenost vůči zkušenosti

		Me	x	SD
NFC07	Obyčejně se mi uleví, jakmile se pro něco rozhodnu.	4,00	3,68	0,98
NFC14	Je mi nepříjemné, když nechápu důvod nějaké události, která se mi přihodila.	4,00	3,67	0,95
NFC08	Když stojím před nějakým problémem, obvykle se snažím dojít k řešení co nejrychleji.	4,00	3,64	0,91
NFC13	Nemám rád(a) nejisté situace.	4,00	3,47	1,00
NFC03	Líbí se mi jasný a uspořádaný způsob života.	4,00	3,46	0,98
NFC04	Nerad(a) se vystavuji situacím, o nichž dopředu nevím, co mohu očekávat.	3,00	3,35	1,08
NFC01	Žít dobře uspořádaný život s pravidelným denním rozvrhem mi prostě sedne.	3,00	3,31	0,97
NFC09	Nemám rád(a), když něčí výrok může znamenat spoustu různých věcí.	3,00	3,29	0,98
NFC06	Nemám rád(a) nepředvídatelné situace.	3,00	3,17	1,07
NFC02	Stanovit si pevný režim mi pomáhá více si užívat života.	3,00	3,09	1,11
NFC12	Pokud nemůžu přijít na řešení problému okamžitě, jsem netrpělivý(á) a podrážděný(á).	3,00	3,01	1,04
NFC05	Nerad(a) trávím čas ve společnosti lidí, kteří jsou schopni jednat nepředvídatelně.	3,00	2,88	1,00
NFC15	Nemám rád(a) otázky, na které lze odpovědět mnoha různými způsoby.	3,00	2,67	1,01
NFC11	Nepotřebuji se zabývat všemi možnými úhly pohledu na to, abych si udělal(a) vlastní názor.	2,00	2,41	1,00
NFC10	Obvykle mne dráždí, když jeden člověk nesouhlasí s něčím, co si myslí všichni ostatní.	2,00	2,25	1,01

Vztah otevřenosti vůči zkušenosti a strategií řízení třídy

proměnné	Průměr	SD	Strategie řízení třídy zaměřené na řízení, pravidla	Strategie řízení třídy zaměřené na aktivizaci žáků, decentralizaci
Potřeba otevřenosti vůči zkušenosti	3,19	0,56	0,28	-0,07
Strategie řízení třídy zaměřené na řízení, pravidla	4,33	0,48		0,09
Strategie řízení třídy zaměřené na aktivizaci žáků, decentralizaci	4,19	0,59		

Korelace.

Červeně vyznačené jsou signifikantní při $p < 0,05$.

N = 143 (data vyřazena z analýzy po případech)

Korelace potřeby otevřenosti se strategiemi řízení třídy

BIMS02	Prostřednictvím frontální výuky se mi lépe učí.	0,19
BIMS03	Rozhodně nenechávám žáky, aby si při vyučování povídali.	0,15
BIMS04	Téměř vždy ve výuce zařazuji aktivity, ve kterých žáci spolupracují .	-0,22
BIMS05	Odměňuji žáky za dobré chování při výuce.	0,06
BIMS06	Zapojuji žáky do aktivní diskuse o tom, jak použít získané znalosti v běžném životě.	-0,09
BIMS07	Pokud se žák baví se sousedem, přesadím ho jinam.	0,04
BIMS08	Vytvořil/a jsem si ve výuce běžné postupy vyučování, kterých se držím.	0,15
BIMS09	Využívám podněty žáků k vytvoření pravidel ve třídě.	0,05
BIMS10	Většinou využívám ve vyučování skupinovou práci.	-0,15
BIMS11	Dovoluji žákům, aby vstávali bez dovolení .	-0,26
BIMS12	Využívám náměty žáků k vytváření žakovských projektů.	-0,03
BIMS13	Jsem přísný/á co se týká dodržování kázně žáků ve vyučování.	0,22
BIMS14	Většinou vedu žáky k tomu, aby hledali řešení problému a kladli otázky.	-0,04
BIMS15	Usměrňuji činnost žáků, pokud se nevěnují zadanému úkolu.	0,14
BIMS16	Řídím přechod žáků mezi vzdělávacími aktivitami.	0,04
BIMS17	Trvám na tom, aby se žáci ve vyučování vždy řídili pravidly .	0,29
BIMS18	Většinou přizpůsobuji výuku individuálním potřebám žáků.	0,11
BIMS19	Důsledně kontroluji, jestli se žáci v hodině věnují zadaným úkolům.	0,12
BIMS20	Skoro pokaždé důsledně instruji žáky při zadávání úkolu.	0,04
BIMS21	Využívám dodržování pravidel třídy pro zajištění kázně žáků.	0,13
BIMS22	Neodchyluji se od svého plánu vyučovací hodiny.	0,25
BIMS23	Pokud žák svým chováním vzdoruje, vyžaduji, aby dodržoval stanovená pravidla.	0,16

Spearmanův
koeficient pořadové
korelace

Vztahy strategií řízení a otevřenosti vůči zkušenosti: pohlaví, velikost třídy

Pohlaví

- ☒ Deklarovaná otevřenost vůči zkušenosti, ani deklarované používání strategií řízení třídy (zaměřených na řízení/pravidla či decentralizaci/aktivizaci žáků) není se neliší dle pohlaví (t-test).

Velikost třídy

- ☒ Studenti učitelství uplatňují více strategie řízení založené na řízení, pravidlech čím větší mají třídu ($R = 0,25$, $p < 0,05$). Neukazuje se vazba strategií založených na decentralizaci a aktivizaci žáků vzhledem k velikosti třídy. Obecně měřená potřeba otevřenosti vůči zkušenosti nekoreluje s počtem žáků ve třídě.

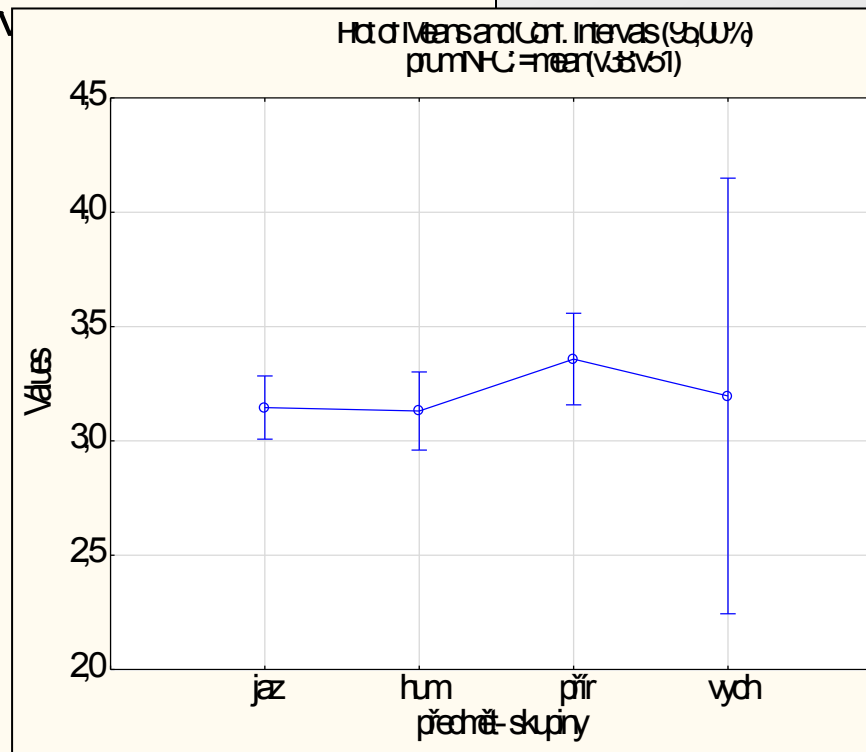
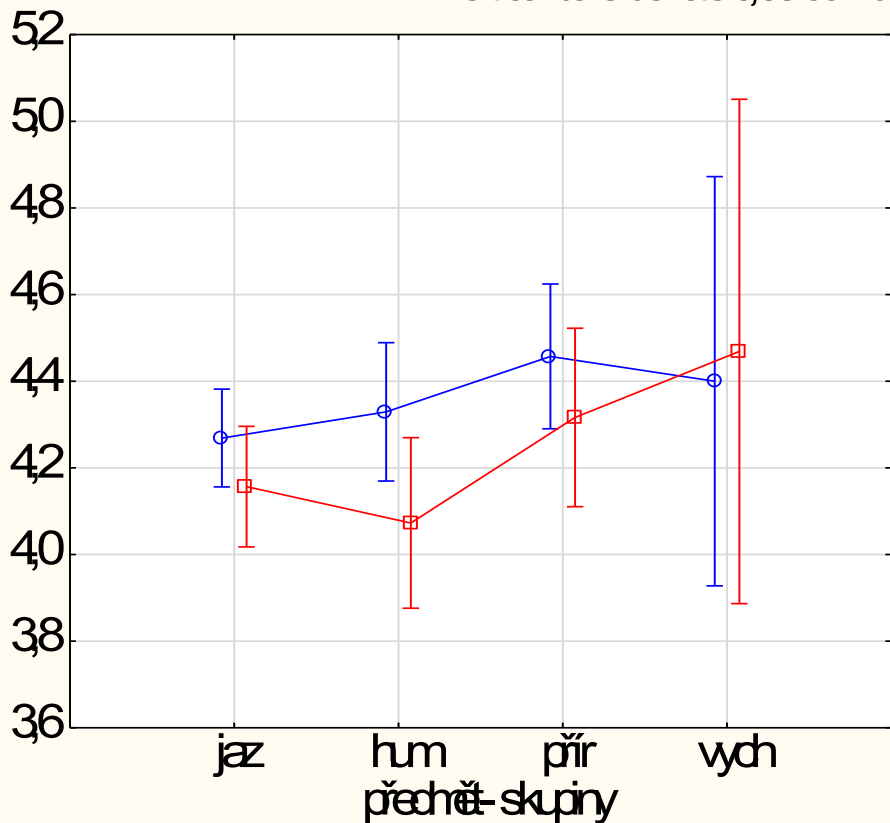
Vyučované předměty

- ☒ Nejsou rozdíly z hlediska otevřenosti vůči zkušenosti, ani ve strategiích řízení (ANOVA).

Rozdíly dle vyučovaných předmětů

Výsledky jsou orientační, nejedná se o náhodný výběr.

přechř- skupiny, LSMeans
 $Wilkstest = 9.2901, F(9, 328, 71) = 1.122, p = .3163$
 Effective hypothesis decomposition
 Vertical bars denote 95% confidence interval

—○— průměr řízení, pravidla
—□— průměr aktivizace, decentralizace

Diskuse

- ❏ Dotazník NFC vykazuje na vzorku studentů učitelství velmi dobré psychometrické vlastnosti.
- ❏ Dotazník BIMS vykazuje psychometrické problémy.
- ❏ **Studenti učitelství se v určitých aspektech odlišují z hlediska jejich otevřenosti vůči zkušenosti od populační normy (Širůček, 2014).**
- ❏ Student učitelství má třídu jen vypůjčenou, možná by ve své postupoval jinak. Je také ve stresové situaci, nové.
- ❏ Předběžné výsledky ukazují velmi omezenou vazbu otevřenosti vůči zkušenosti a jednotlivými deklarovanými strategiemi řízení třídy.
- ❏ Výsledky budou využívány pro podporu reflexivní praxe studentů učitelství na PdF MU.

Vzniklo s podporou projektu GAČR GA16-02177S
Strategie řízení třídy u studentů učitelství a
zkušených učitelů (jejich “cvičných učitelů”)
na druhém stupni základní školy.
Autoři děkují za poskytnutou podporu.

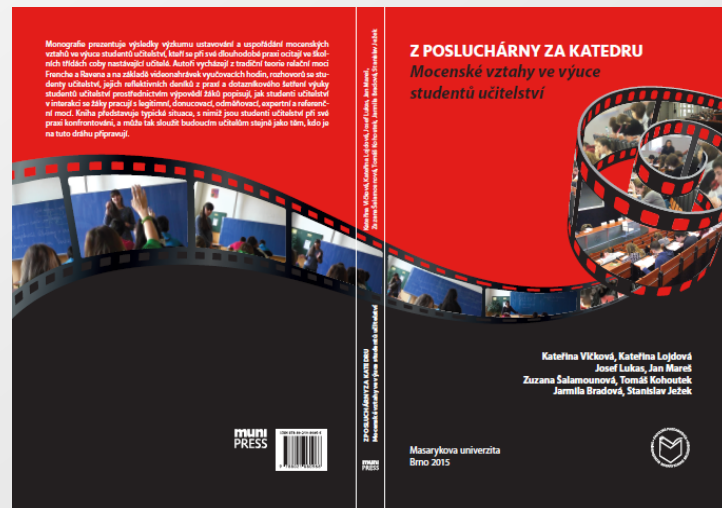
Kateřina Vlčková: vlckova@ped.muni.cz

Jan Mareš: mares@ped.muni.cz

Poděkování J. Širůčkovi za inspiraci pracovat s NFC.

Na výzkumném projektu spolupracují:
Kateřina Lojdrová, Josef Lukas,
Tomáš Kohoutek, Lucie Škarková
z Katedry pedagogiky
a Katedry psychologie PdF MU
a Stanislav Ježek z Katedry psychologie FSS MU

Moc ve školní třídě studentů učitelství

www.munispace.cz